

Archeologisch bureauonderzoek

**Kennemerstraatweg 215, Alkmaar
Gemeente Alkmaar**

IDDS Archeologie rapport 2068

Colofon

Projectnummer	54030118
OM-nummer	4586953100
In opdracht van	VBM Ontwikkeling bv
Auteur	S. Moerman
Redactie	A.W.E. Wilbers
Versie	1.4
Status	definitief

Goedkeuring

N. de Jong-Lambregts	Gemeente Alkmaar	22-02-2018
----------------------	------------------	------------

© IDDS Archeologie
Noordwijk, februari 2018
ISSN 2212-9650

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

NOORDWIJK (hoofdkantoor)

's-Gravendijkseweg 37
Postbus 126
2200 AC Noordwijk

T 071 - 402 85 86
info@idds.nl
www.idds.nl

VEENENDAAL

T 0318 - 69 00 22

BREDA

T 076 - 548 66 20

HOOGVEEN

T 0528 - 72 22 29

SEVENUM

T 077 - 467 05 86

www.idds.nl

SAMENVATTING:

In opdracht van VBM Ontwikkeling bv heeft IDDS Archeologie in januari 2018 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de Kennemerstraatweg 215 in Alkmaar, gemeente Alkmaar. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande bouw van negen woningen en vier garageboxen en de aanleg van vijftien parkeerplaatsen op het perceel. Hiervoor is een aanpassing van het bestemmingsplan noodzakelijk. Het is nog niet bekend waar de nieuwbouw precies gebouwd zal worden op het perceel en tot hoe diep de bodemverstoringen zullen reiken.

De doelstelling van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan over eventueel behoud of vervolgonderzoek.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied is gelegen op de flank van een strandwal die is ontstaan in het Laat Neolithicum, tussen 2525 en 1825 voor Chr. De Kennemerstraatweg volgt de loop van de strandwal en vormde minimaal sinds de Late Middeleeuwen de verbinding tussen Alkmaar en Heiloo en Haarlem. Aan de overzijde van het plangebied is langs de Kennemerstraatweg het buurtschap Nieuwpoort ontstaan, vermoedelijk in de Late Middeleeuwen. De oudste historische kaarten geven geen duidelijk beeld van de bewoning aan de oostzijde van de Kennemerstraatweg. Wellicht lagen hier weilanden en tuinen. De enige vondstmelding aan deze zijde van de Kennemerstraatweg (binnen een straal van 1 km rondom het plangebied) betreft een tuinmuur uit de 16^e of 17^e eeuw. Hierbij moet echter rekening gehouden worden met het feit dat in dit gebied ook zeer weinig archeologisch onderzoek is verricht. Vanaf minimaal de 19^e eeuw kwam er wel bebouwing voor aan de oostzijde van de Kennemerstraatweg, waaronder in het plangebied. Vermoedelijk heeft er diverse malen sloop en herbouw plaatsgevonden. Het is niet bekend hoe diep de bodem daarbij verstoord is geraakt en of ook de funderingen van de voormalige bebouwing zijn gesloopt.

Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor archeologische resten vanaf het ontstaan van de strandwal in het Laat Neolithicum. Uit de oudste periodes kunnen resten van bewoning voorkomen in de vorm van bijvoorbeeld paalsporen, kuilen, waterputten, structuren als huisplattengronden en vondstmateriaal (huishoudelijk afval, keramiek, dierlijk bot), en resten van landbouw in de vorm van bijvoorbeeld greppels. Ook ander landgebruik zoals bijvoorbeeld begravingen is mogelijk. Vermoedelijk vanaf de Late Middeleeuwen lag het plangebied tegenover het buurtschap Nieuwpoort. Hoewel de bebouwing zich op historisch kaartmateriaal beperkt tot de westzijde van de Kennemerstraatweg, kan niet worden uitgesloten dat er ook aan de oostzijde van de straat bebouwing voorkwam. Dit was met zekerheid het geval in de 19^e eeuw. Hiervan kunnen resten van worden aangetroffen in de vorm van paalsporen, funderingen, muren, vloeren, afvalkuilen en waterputten en dergelijke. Tevens kan vondstmateriaal worden aangetroffen, met name in de vorm van huishoudelijk afval (resten van aardewerk, glas, bot) en bouw materiaal.

Archeologische sporen mogen vanaf direct onder de verstoorde bovenlaag worden verwacht. Ook op diepere niveaus kunnen archeologische sporen aanwezig zijn. Deze sporen kunnen gerelateerd zijn aan humeuze niveaus in het strandwalzand, maar dat hoeft niet.

Vervolgonderzoek is niet noodzakelijk want de ingreep blijft onder de vrijstellingsgrenzen van het bestemmingsplan.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Onderzoekskader	5
1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek	5
1.3. Ligging van het plangebied.....	5
1.4. Werkwijze	5
2. GEOLOGIE, GEOMORFOLOGIE EN BODEM	7
2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap.....	7
2.2. Geomorfologie en geologie	9
2.3. Bodem.....	11
3. ARCHEOLOGISCHE EN (BOUW)HISTORISCHE INFORMATIE.....	12
3.1. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden	12
3.2. Historische situatie en mogelijke verstoringen	13
3.3. Huidig landgebruik	14
4. CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL	15
5. AANBEVELINGEN	16
LITERATUUR EN KAARTEN	17
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	18
BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Archis-informatie	
3. Locatiekaart	
4. Periodentabel	

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Kennemerstraatweg 215
<i>Onderzoekmeldingsnummer</i>	4586953100
<i>Plaats</i>	Alkmaar
<i>Gemeente</i>	Alkmaar
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Alkmaar F7615
<i>Provincie</i>	Noord-Holland
<i>Coördinaten</i> Centrum Hoekpunten	110.875/515.025 110.832/515.057 (NW) 110.912/515.017 (NO) 110.891/514.993 (ZO) 110.857/515.017 (ZW)
<i>Oppervlakte plangebied</i>	1.792 m ²
<i>Onderzoekskader</i>	Omgevingsvergunning
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: mevr. S. Moerman Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: smoerman@idds.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Alkmaar Sector Stadsontwikkeling Afd. Monumentenzorg en Archeologie Contactpersoon: dhr. dr. P. Bitter Postbus 53 1800 BC Alkmaar Tel: 072-8508440 E-mail: pbitter@alkmaar.nl
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	IDDS Archeologie, Noordwijk
<i>Uitvoeringsperiode onderzoek</i>	januari 2018

1. Inleiding

1.1. Onderzoekskader

In opdracht van VBM Ontwikkeling bv heeft IDDS Archeologie in januari 2018 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de Kennemerstraatweg 215 in Alkmaar, gemeente Alkmaar. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande bouw van negen woningen en vier garageboxen en de aanleg van vijftien parkeerplaatsen op het perceel. Hiervoor is een aanpassing van het bestemmingsplan noodzakelijk. Het is nog niet bekend waar de nieuwbouw precies gebouwd zal worden op het perceel en tot hoe diep de bodemverstoringen zullen reiken.

In het vigerende bestemmingsplan “Alkmaar Zuid” ligt het plangebied in een zone met dubbelbestemming Waarde – Archeologie 3. Voor deze zone geldt dat voorafgaand aan bouwwerkzaamheden of andere bodemingrepen een archeologisch onderzoek noodzakelijk is, behalve als genoemde bouwwerkzaamheden of andere bodemingrepen kleiner zijn dan 5000 m² en een maximale diepte hebben van 0,4 m.¹ De geplande werkzaamheden in het plangebied zullen de maximale oppervlakte van 5000 m² niet overschrijden maar zullen wel dieper reiken dan 0,4 m.

1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek

De doelstelling van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan over eventueel behoud of vervolgonderzoek.

Het archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.0 (Centraal College van Deskundigen 2016).

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 4. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

1.3. Ligging van het plangebied

De ligging van het (her) in te richten gebied, ofwel het plangebied, is weergegeven in Bijlage 1. Het plangebied ligt tussen de Kennemerstraatweg in het noordwesten en noordoosten en de De Sonnavillestraat in het zuidoosten en zuiden. Het plangebied heeft een oppervlakte van 1.792 m² en een gemiddelde maaiveldhoogte van 0,3 m NAP. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in Bijlage 3 en Figuur 1.

Om tot een gespecificeerde verwachting voor het plangebied te komen, is niet alleen gekeken naar bekende gegevens over het plangebied zelf maar ook naar de omgeving. Voor het totale onderzochte gebied, oftewel het onderzoeksgebied, is als begrenzing een straal van 1 km rondom het plangebied gekozen. De straal van 1 km is dusdanig gekozen dat enkele eerdere archeologische onderzoeken op een vergelijkbare ondergrond zijn meegenomen.

1.4. Werkwijze

Bij het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over bekende of verwachte archeologische en bouwhistorische waarden binnen het onderzoeksgebied. Er is gebruik gemaakt van informatie uit de onderstaande lijst.

Archeologie en bouwhistorie

- Verwachtingskaart van de gemeente Alkmaar
- Archeologisch Informatie Systeem (Archis3) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

¹ Conform artikel 17 uit de regels van het bestemmingsplan “Alkmaar Zuid”, vastgesteld 04-04-2013.

Bodemkaarten, geomorfologische kaarten en hoogtekarten

- Bodemkaart 19 West Alkmaar (DLO-Staring Centrum 1994)
- Geomorfologische kaart 19 (Stichting voor Bodemkartering / Rijks Geologische Dienst 1979)
- Geologische kaart 19 West (Rijks Geologische Dienst 1987)
- Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN3; www.ahn.nl)

Historische kaarten

Aanvullende historische informatie is verkregen uit historisch kaartmateriaal waaronder:

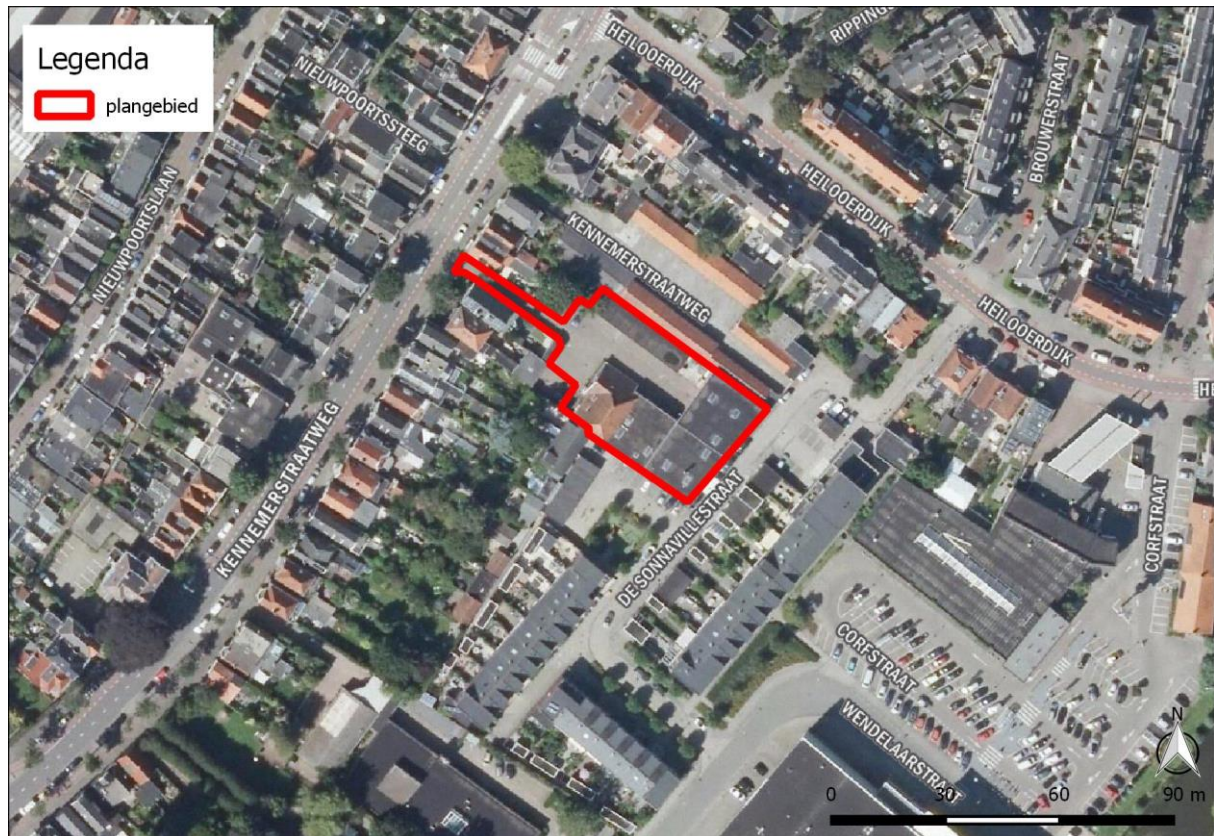
- Een kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1561 (www.alkmaar.nl)
- Het kadastrale minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)
- Diverse topografische kaarten uit het einde van de 19^e en de 20^e eeuw (www.topotijdreis.nl)

Archieven

Er is gekeken naar relevante historische informatie en informatie over bouwvergunningen in het Regionaal Archief Alkmaar (www.regionaalarchiefalkmaar.nl).

Overige informatie

Voor informatie omtrent bodemsaneringen en ontgrondingenvergunningen is het Bodemloket (www.bodemloket.nl) geraadpleegd. Deze gegevens zijn aangevuld met informatie uit onderzoeksrapporten en achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

Figuur 1: Recente luchtfoto van het plangebied (bron: PDOK).

2. Geologie, geomorfologie en bodem

2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap

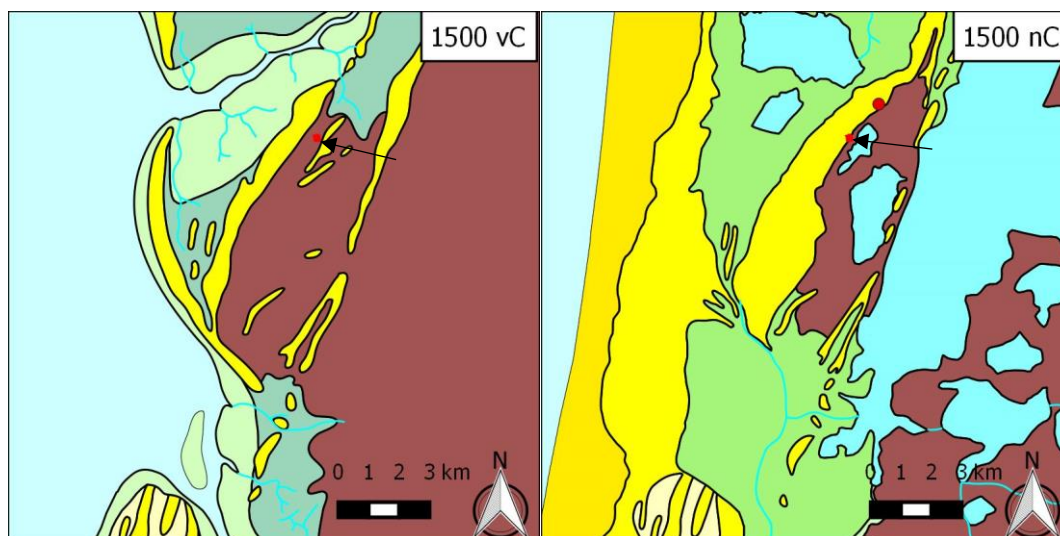
Het plangebied is gelegen in het Hollandse duingebied. Dit duingebied omvat het huidige strand, alle strandwallen, -vlakten en de duinen die aan de oostzijde van het strand in Noord- en Zuid-Holland voorkomen (Berendsen 2005). Aan de zeezijde komen de buitenduinen voor, die ook wel de jonge duinen worden genoemd. Verder landinwaarts liggen de lagere en minder reliëfrijke oude duinen.

Het ontstaan van het duingebied, schematisch weergegeven in Figuur 3, is sterk gerelateerd aan de zeespiegelstijging gedurende het Holoceen (vanaf circa 9500 voor Chr.). Voor het Holoceen was Nederland bedekt met een pakket dekzand. Tijdens een periode van relatief snelle zeespiegelstijging die tot circa 4500-4000 voor Chr. duurde, bestond de kust van Nederland uit een uitgebreid waddengebied met zandbanken en -platen die gescheiden werden door grote getijdegeulen. Dit waddengebied werd gedeeltelijk afgeschermd van de open zee door een reeks eilanden. Deze eilanden en het waddengebied werden als gevolg van de alsmar stijgende zeespiegel geleidelijk omgewerkt en steeds verder naar het oosten verplaatst (Figuur 3a en b).

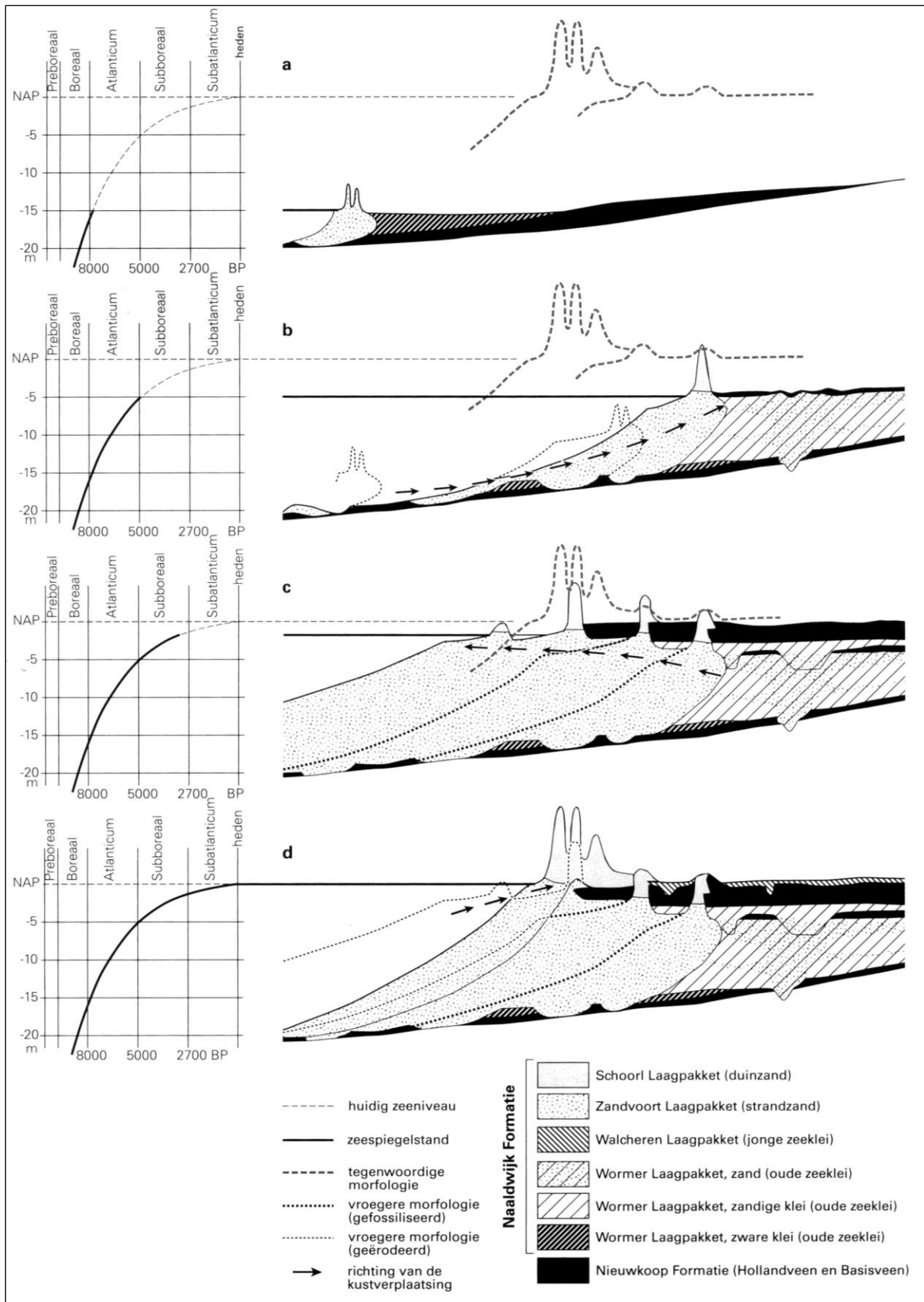
Vanaf 4500-4000 voor Chr. nam de stijging van de zeespiegelstand sterk af en kwam de oostwaartse verplaatsing van de eilanden tot stilstand. Vanuit de Noordzee en de grote rivieren werden grote hoeveelheden zand aangevoerd, waardoor de getijdengeulen geleidelijk verzandden en de reeks eilanden aan elkaar groeide tot een strandwal. Achter de strandwallen had grootschalige veenvorming plaats, waarbij het Hollandveen Laagpakket werd gevormd (de Mulder *et al.* 2003).

Tot ongeveer 0-100 na Chr. bleef de grote aanvoer van zand in stand waardoor de kustlijn steeds verder westwaarts uitbreidde (Figuur 3c). Bij die uitbreiding werden afwisselend strandvlaktes en strandwallen gevormd. Strandvlakten werden gevormd gedurende perioden (van tientallen tot honderden jaren) met gemiddeld een kleiner aantal of minder hevige stormen. Het strand werd langzaam breder en op de hogere delen die alleen tijdens springvloed en zware storm onder water stonden kon zich vegetatie (gras en struiken) vestigen en vormden zich kleine solitaire duinen. In perioden met meer en/of hevigere stormen werd het door de zee aangevoerde zand boven de vloedlijn op het strand hoog opgeworpen in een rug, een strandwal. Op de strandwallen kwam nauwelijks begroeiing voor waardoor de wind vrij spel had. Door verstuivingen konden er bovenop de strandwallen (oude) duinen ontstaan (van der Valk 1996).

De strandwallen sloten de strandvlakten af voor overstromingen door de zee. Op sommige plaatsen bleef de strandwallenrij lange tijd onderbroken, waaronder bij het zogenaamde Zeegat van Bergen en ter hoogte van Castricum, bij het estuarium van het Oer-IJ. Na de volledige sluiting van de kust rond het begin van de jaartelling was er lange tijd sprake van een groot veengebied achter de strandwallen. Dit veranderde met de sterk toenemende invloed van de zee vanaf de 9^e / 10^e en met name vanaf de 12^e eeuw (Figuur 2).

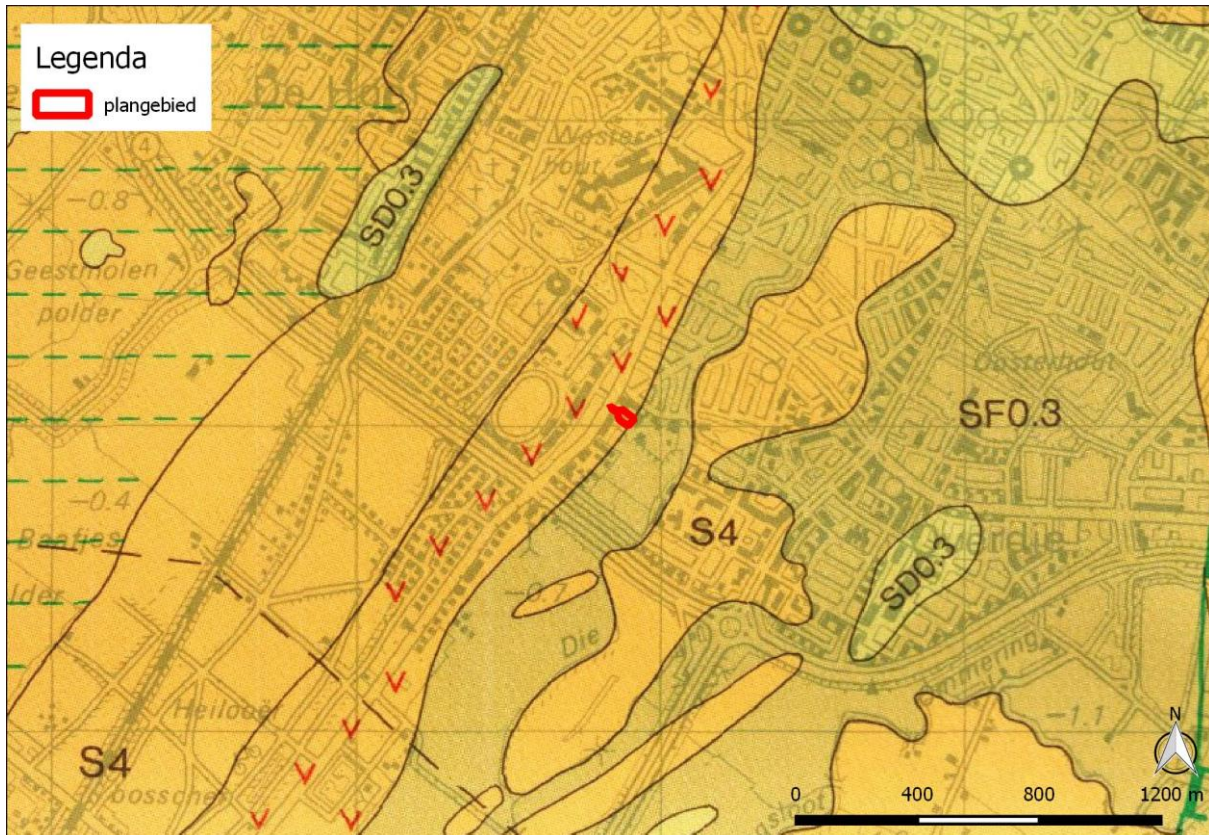
Figuur 2: De situatie rond 1500 voor Chr. en 1500 na Chr. De zwarte pijl markeert het plangebied.

Figuur 3: Verband tussen de zeespiegelstijging en de vorming en ligging van strandwallen en duinen voor de Hollandse kust (Berendsen 2005). De verschillende geologische formaties in de figuur zijn terug te vinden in De Mulder et al. 2003.

2.2. Geomorfologie en geologie

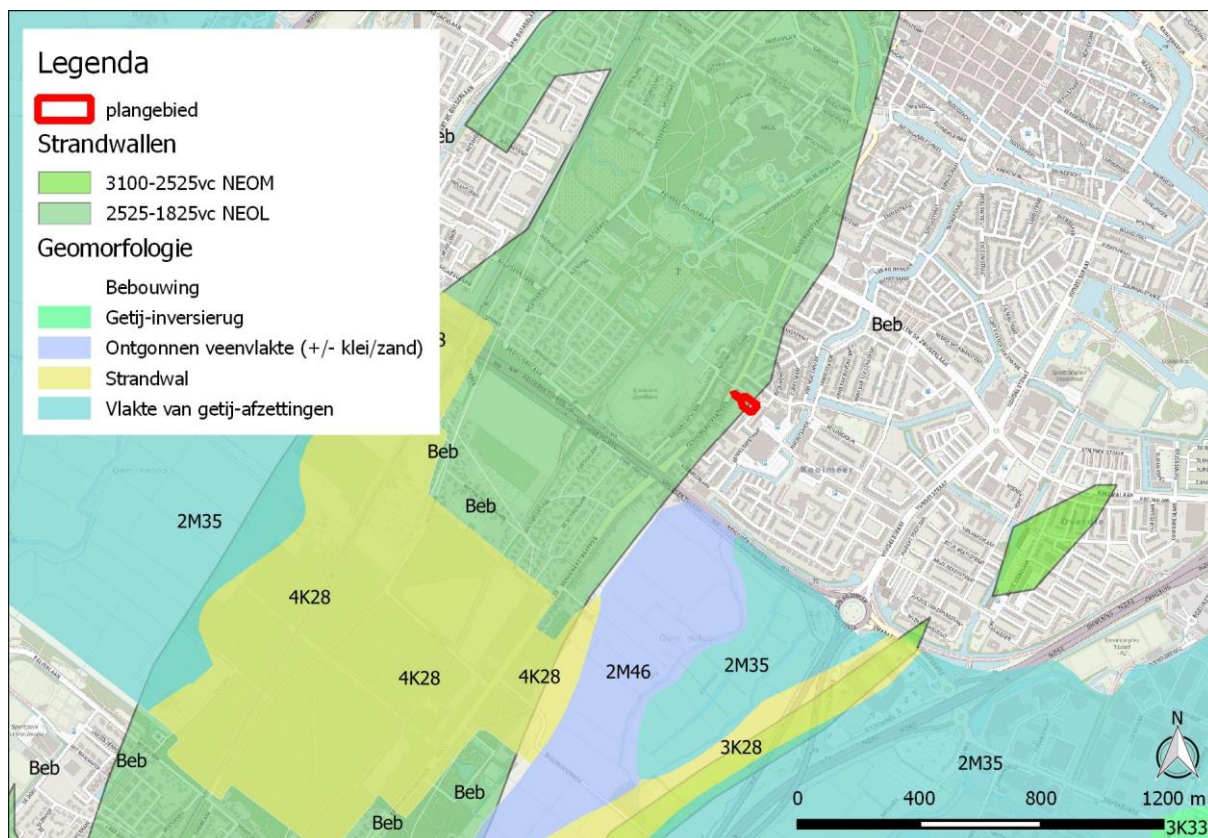
Volgens de geologische kaart is het plangebied gelegen op Oude Duin- en Strandzanden met een inschakeling van Hollandveen (Figuur 4). Waarschijnlijk betreft het de flank van de strandwal. Direct ten oosten van het plangebied is een vlakte van getij-afzettingen weergegeven.

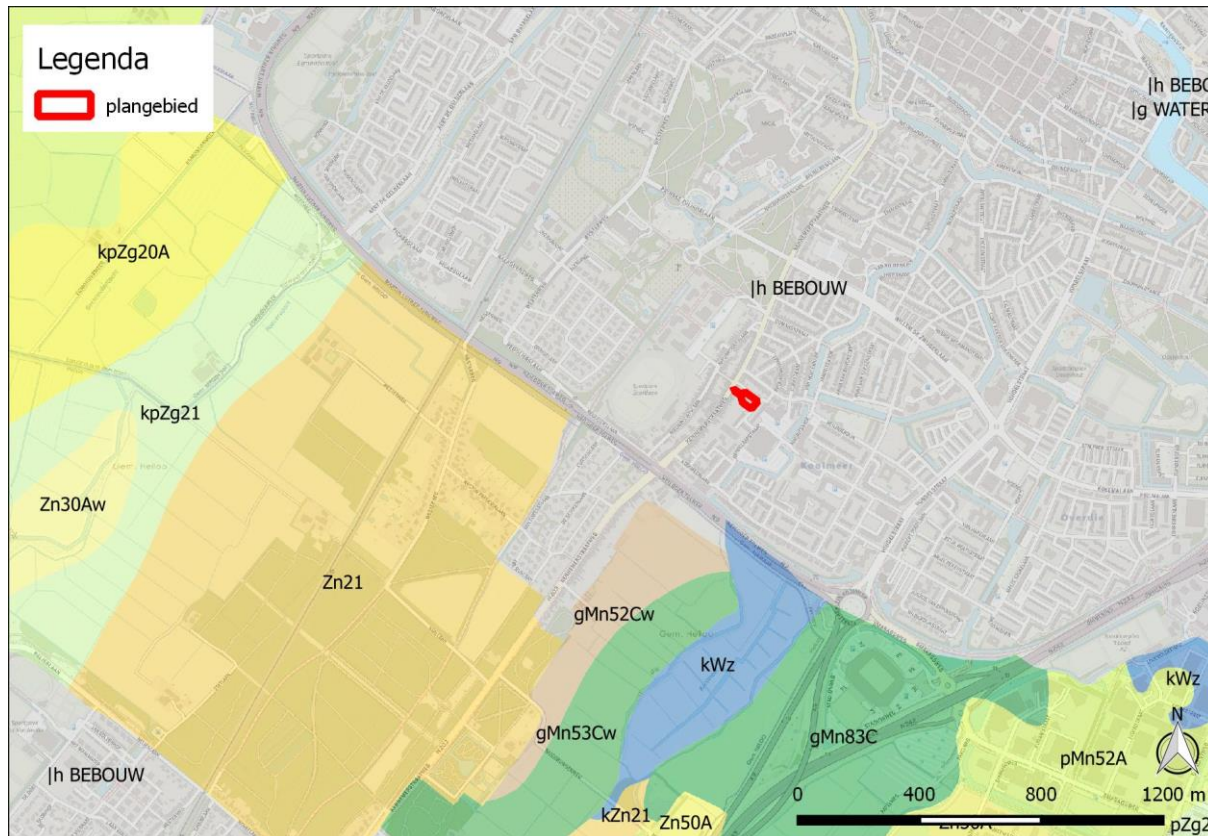
Figuur 4: Het plangebied op een uitsnede van de geologische kaart. S4 geeft de Oude Duin- en Strandzanden weer, eventueel met een Hollandveen-inschakeling (V signatuur). SF0.3 markeert Afzettingen van Duinkerke III op Hollandveen op Oude Duin- en Strandzanden, ofwel de vlakte van getij-afzettingen.

Op de geomorfologische kaart staat het plangebied weergegeven als bebouwd, waardoor geen geomorfologische eenheid bekend is. Waarschijnlijk ligt het plangebied op de overgang van een strandwal (kaartcode 4K28) in het westen naar een ontgonnen veenvlakte met of zonder klei of zand (kaartcode 2M46) in het oosten (Figuur 5). De strandwal is ontstaan in het Laat Neolithicum, tussen 2525 en 1825 voor Chr. (Vos z.j.; Westerhof e.a. 1988).

Door de ligging in stedelijk gebied biedt het AHN geen duidelijkheid over de ligging van het plangebied ten opzichte van de strandwal. Ook zijn er geen boringen uit DINO-loket of eerder archeologisch onderzoek beschikbaar uit de omgeving. Op basis van interpolatie van omliggende GeoTOP boringen bestaat de ondergrond van het plangebied waarschijnlijk uit 0,5 m antropogene afzettingen met daaronder tot 7,0 m –mv kalkrijk zand dat behoort tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Zandvoort. Daaronder komt klei voor van het Laagpakket van Wormer. Op basis hiervan kan worden verondersteld dat het plangebied op de strandwal gelegen is, en niet op een ontgonnen veenvlakte of vlakte van getij-afzettingen. Veenvlakten lijken niet aanwezig en de getij-afzettingen bevinden zich zeer diep in de ondergrond.

Figuur 5: Het plangebied op de geomorfologische kaart. Ook zijn de strandwallen in de omgeving weergegeven (naar Dalen e.a. 2008; Westerhof e.a. 1988).

Figuur 6: Het plangebied op de bodemkaart.

2.3. Bodem

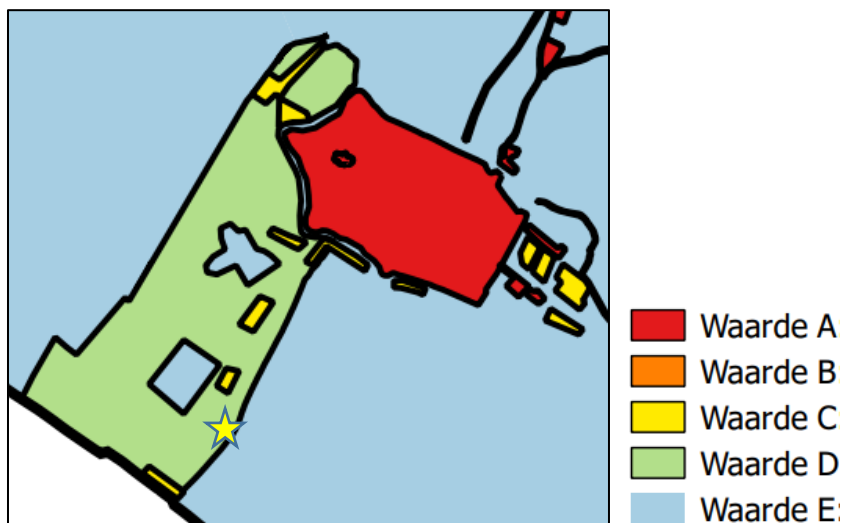
Ook op de bodemkaart staat het plangebied weergegeven als bebouwd. Op basis van omliggende eenheden mag worden aangenomen dat op de strandwal oorspronkelijk sprake was van vlakvaaggronden van leemarm en zwak lemig fijn zand (kaartcode Zn21) met een sterk wisselende grondwaterstand (grondwatertrap II of VIII). De vlakte van getij-afzettingen dan wel ontgonnen veenvlakte bestond waarschijnlijk uit knippige poldervaaggronden van zavel (kaartcode gMn52C III of gMn53C II). Door de ligging van het plangebied in de bebouwde kom is de kans groot dat de bodemopbouw in zekere mate verstoord is geraakt en dat er sprake is van een antropogene bodemopbouw.

3. Archeologische en (bouw)historische informatie

3.1. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als waardevol staan aangegeven. Ook zijn er geen waarnemingen en vondsten gemeld en geen eerdere onderzoeken uitgevoerd. In het plangebied zijn voor zover bekend geen ondergrondse bouwhistorische waarden aanwezig.

Op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Alkmaar (Figuur 7) ligt het plangebied in een zone met waarde D, wat overeenkomt met een middelmatige archeologische verwachting. Deze verwachting is gerelateerd aan de ligging op de strandwal. Reeds onderzochte delen van de strandwal hebben een lage verwachting (waarde E). De delen met een hogere verwachting (waarde C) lijken gerelateerd te zijn aan bekende vindplaatsen.

Figuur 7: Het plangebied (gemarkeerd met een gele ster) op een uitsnede van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Alkmaar. Het plangebied ligt in een zone met waarde D, wat overeenkomt met een middelmatige verwachting. Direct ten oosten ligt een gebied met waarde E, wat overeenkomt met een lage archeologische verwachting.

Direct aan de overzijde van de Kennemerstraatweg, ten westen van het plangebied, ligt terrein dat op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) een hoge archeologische waarde heeft. Het betreft de historische kern van het dorpje Nieuwpoort uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd (monument 13879). Een tweede AMK-terrein, eveneens langs de westzijde van de Kennemerstraatweg, ligt ongeveer 480 m ten noorden van het plangebied. Dit terrein is van archeologische waarde en omvat de resten van een pesthuis uit de 16^e eeuw waarvan de aard en conserveringstoestand onbekend zijn (monument 13880).

Ongeveer 210 m ten noordwesten van het plangebied is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Archisnr. 2163189100). De tijdens eerder onderzoek (Archisnrs. 2148252100, 2140832100) aangetroffen cultuurlaag werd hierbij aangetroffen, maar het bleek niet om een cultuurlaag te gaan. Er werden geen archeologische resten aangetroffen, afgezien van voornamelijk 19^e-eeuws materiaal in de ophogingslaag (Jezeer / van der Meij 2008).

Ongeveer 270 m ten noorden van het plangebied werden bij een bodemsanering twee op elkaar gestapelde potten uit de Midden Romeinse tijd aangetroffen (Archisnr. 3031508100).

Ongeveer 320 m ten zuidwesten van het plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van een gestuurde boring (Archisnr. 2457105100). Gezien de grotendeels lage verwachting van het tracé en de grote diepte van de gestuurde boring werd vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht (Weerheijm / Klerks 2014).

Uit een afvalkuil, aangetroffen bij rioleringswerkzaamheden in buurtschap Nieuwpoort ongeveer 370 m ten zuidwesten van het plangebied, is inheems Romeins aardewerk afkomstig (Archisnr. 3138997100). Uit het profiel bleek dat het terrein afgezaand was.

Voor een groot gebied ongeveer 610 m ten noorden van het plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd (Archisnr. 4014962100). Er werd vervolgonderzoek geadviseerd maar dat onderzoek is voor zover bekend (nog) niet uitgevoerd.

Bij een veldkartering ongeveer 750 m ten noordwesten van het plangebied werd een pelgrimsinsigne uit de Late Middeleeuwen B aangetroffen (Archisnr. 2798092100).

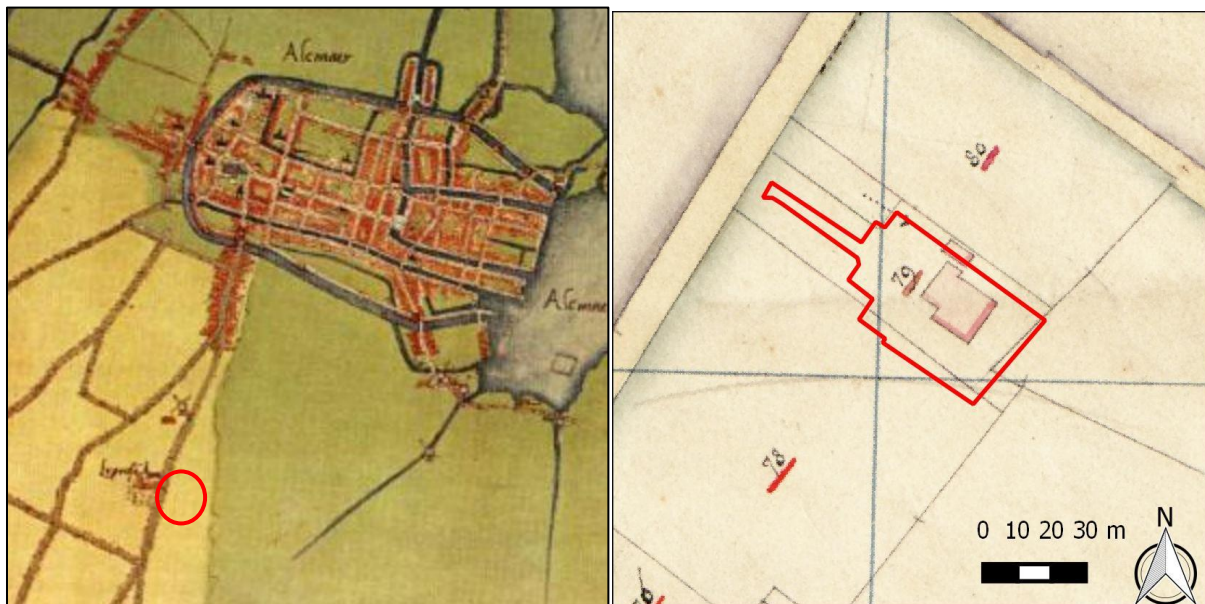
Ongeveer 875 m ten noordoosten van het plangebied bevindt zich de enige waarneming die binnen de onderzoeksstraal van 1 km is gedaan aan de oostzijde van de Kennemerstraatweg. Bij de aanleg van een tuin is een tuinmuur uit de vroege Nieuwe tijd (16^e-17^e eeuw) aangetroffen (Archisnr. 3154264100).

Ongeveer 990 m ten noorden van het plangebied werden ondanks diepe verstoringen als gevolg van de aanleg van tuinen in de 17^e eeuw diverse archeologische sporen aangetroffen (Archisnr. 2946379100). Het betrof grondsporen, waaronder een waterput, uit de Vroege Middeleeuwen B-D en een greppel die op basis van aardewerk in het Laat Neolithicum A kon worden gedateerd.

3.2. Historische situatie en mogelijke verstoringen

De oudst geraadpleegde kaart is een kaart van Jacob van Deventer uit 1561 (Figuur 8). Op deze kaart is linksonder het buurtschap Nieuwpoort weergegeven. Het landgebruik van het plangebied valt op basis van deze kaart niet te achterhalen. Wel is duidelijk dat de Kennemerstraatweg reeds bestond. Deze weg liep over de flank van de strandwal en vormde de verbinding tussen Alkmaar en Heiloo en Haarlem. Op basis van de geschiedenis van deze steden en van Nieuwpoort dateert de Kennemerstraatweg minimaal uit de Late Middeleeuwen. Een datering in de Vroege Middeleeuwen of nog eerder is ook goed mogelijk.

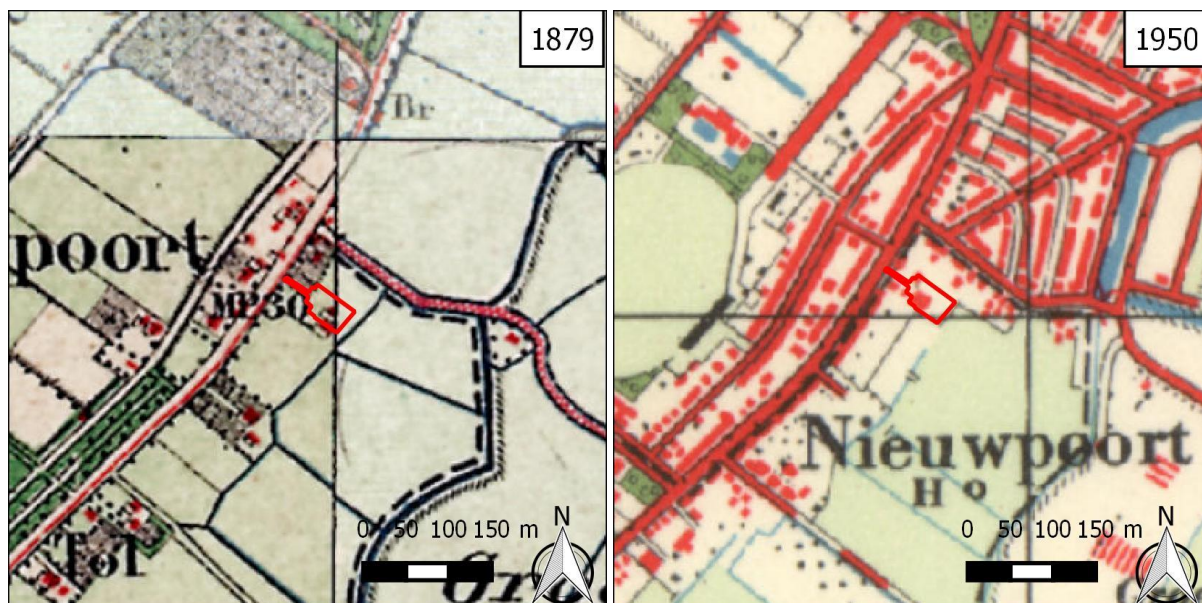
De oudste nauwkeurige kaart op perceelsniveau is het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw (Figuur 8). Uit deze kaart blijkt dat het plangebied in die periode nog behoorde tot de gemeente Heiloo en dat het bebouwd was met een huis en verder in gebruik was als erf.

Figuur 8: Links de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1561 (bron: www.alkmaar.nl). Het plangebied is globaal weergegeven met de rode cirkel. Rechts het minuutplan uit 1811-1832. Het plangebied is rood omlijnd.

De oudste topografische kaart dateert uit 1879 (Figuur 9). Ook op deze kaart staat bebouwing weergegeven in het plangebied. Deze situatie blijft in de jaren daarna gelijk, hoewel er waarschijnlijk wel sprake is van sloop en herbouw. Conform kadastrale gegevens dateert de huidige bebouwing uit 1950 (bagviewer.kadaster.nl). In de bouwarchieven van de gemeenten Alkmaar en Heiloo zijn geen

gegevens te vinden over nieuwbouw op het perceel, behalve dat de bouwvergunning van de garageboxen dateert uit 1969 (www.regionaalarchiefalkmaar.nl).

Figuur 9: Het plangebied (rood omlijnd) op enkele topografische kaarten.

3.3. Huidig landgebruik

Ten tijde van het onderzoek was het plangebied bebouwd met een woonhuis, bedrijfshal en garageboxen (Figuur 1).

4. Conclusie en verwachtingsmodel

In opdracht van VBM Ontwikkeling bv is in januari 2018 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Kennemerstraatweg 215 in Alkmaar, gemeente Alkmaar.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied is gelegen op de flank van een strandwal die is ontstaan in het Laat Neolithicum, tussen 2525 en 1825 voor Chr. De Kennemerstraatweg volgt de loop van de strandwal en vormde minimaal sinds de Late Middeleeuwen de verbinding tussen Alkmaar en Heiloo en Haarlem. Aan de overzijde van het plangebied is langs de Kennemerstraatweg het buurtschap Nieuwpoort ontstaan, vermoedelijk in de Late Middeleeuwen. De oudste historische kaarten geven geen duidelijk beeld van de bewoning aan de oostzijde van de Kennemerstraatweg. Wellicht lagen hier weilanden en tuinen. De enige vondstmelding aan deze zijde van de Kennemerstraatweg (binnen een straal van 1 km rondom het plangebied) betreft een tuinmuur uit de 16^e of 17^e eeuw. Hierbij moet echter rekening gehouden worden met het feit dat in dit gebied ook zeer weinig archeologisch onderzoek is verricht. Vanaf minimaal de 19^e eeuw kwam er wel bebouwing voor aan de oostzijde van de Kennemerstraatweg, waaronder in het plangebied. Vermoedelijk heeft er diverse malen sloop en herbouw plaatsgevonden. Het is niet bekend hoe diep de bodem daarbij verstoord is geraakt en of ook de funderingen van de voormalige bebouwing zijn gesloopt.

Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor archeologische resten vanaf het ontstaan van de strandwal in het Laat Neolithicum. Uit de oudste periodes kunnen resten van bewoning voorkomen in de vorm van bijvoorbeeld paalsporen, kuilen, waterputten, structuren als huisplattengronden en vondstmateriaal (huishoudelijk afval, keramiek, dierlijk bot), en resten van landbouw in de vorm van bijvoorbeeld greppels. Ook ander landgebruik zoals bijvoorbeeld begravingen is mogelijk. Vermoedelijk vanaf de Late Middeleeuwen lag het plangebied tegenover het buurtschap Nieuwpoort. Hoewel de bebouwing zich op historisch kaartmateriaal beperkt tot de westzijde van de Kennemerstraatweg, kan niet worden uitgesloten dat er ook aan de oostzijde van de straat bebouwing voorkwam. Dit was met zekerheid het geval in de 19^e eeuw. Hiervan kunnen resten van worden aangetroffen in de vorm van paalsporen, funderingen, muren, vloeren, afvalkuilen en waterputten en dergelijke. Tevens kan vondstmateriaal worden aangetroffen, met name in de vorm van huishoudelijk afval (resten van aardewerk, glas, bot) en bouwmaterialen.

Archeologische sporen mogen vanaf direct onder de verstoorde bovenlaag worden verwacht. Ook op diepere niveaus kunnen archeologische sporen aanwezig zijn. Deze sporen kunnen gerelateerd zijn aan humeuze niveaus in het strandwalzand, maar dat hoeft niet.

5. Aanbevelingen

Tijdens het onderzoek is geconstateerd dat het plangebied een hoge archeologische verwachting heeft. Vervolgonderzoek is niet noodzakelijk want de ingreep blijft onder de vrijstellingsgrenzen van het bestemmingsplan.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een bureaustudie kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden. Wij wijzen u er graag op dat indien archeologische waarden worden aangetroffen, deze conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet zo spoedig mogelijk bij de minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemeld dienen te worden. Dit kan door het invullen van het vondstmeldingsformulier op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (www.cultureelerfgoed.nl) of door contact op te nemen met de InfoDesk (info@cultureelerfgoed.nl).

Literatuur en kaarten

- Berendsen, H.J.A., 2005³ (1997): *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*, Assen.
- Centraal College van Deskundigen, 2016: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.0*, Gouda.
- Dalen, J.H. van/J.H.C. Deeben/D.P. Hallewas/R. Koopstra/Th.J. Maarleveld/J.H.M. Peeters/R. Wiemer, 2008: *Indicatieve kaart van Archeologische Waarden 3^e generatie*, Amersfoort (RACM).
- DLO-Staring Centrum, 1994: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 19 West Alkmaar*, Wageningen.
- Jezeer, W. / L. van der Meij, 2008: *Alkmaar, Sportlaan, voormalig stadion AZ*, Amersfoort (ADC rapport 1060).
- Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.
- Rijks Geologische Dienst, 1987: *Geologische kaart van Nederland, 1:50.000, blad 19 West Alkmaar*, Haarlem.
- Stichting voor Bodemkartering / Rijks Geologische Dienst, 1979: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, blad 19 Alkmaar – 20 Lelystad (gedeeltelijk)*, Wageningen / Haarlem.
- Vos, P.C., z.j.: *Nieuwe landelijke paleogeografische kaarten van Nederland in het Holoceen*, Utrecht (TNO, Water- en bodembeheer).
- Weerheijm, W.J. / K. Klerks, 2014: *Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van een gestuurde boring bij de Kennemerstraatweg te Alkmaar, gemeente Alkmaar. Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek*, Amersfoort (Vestigia rapport V1204).
- Westerhof, W.E./E.F.J. de Mulder/W. de Gans, 1988: *Toelichting bij de Geologische kaart van Nederland 1:50000, blad Alkmaar (19O en 19W)*, Haarlem (Rijks Geologische Dienst).

Websites

bagviewer.kadaster.nl
beeldbank.cultureelerfgoed.nl
www.ahn.nl
www.alkmaar.nl/monumenten-Archeologie.html
www.archieven.nl
www.bodemloket.nl
www.dinoloket.nl
www.regionaalarchiefalkmaar.nl
www.topotijdreis.nl

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
AMZ	Archeologische Monumentenzorg
Archis	Archeologisch Informatie Systeem
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode
AWN	Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland
BP	Before Present (Present = 1950)
GHG	Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
GPS	Global Positioning System
indet	ondetermineerbaar
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

¹⁴ C-datering	(ook wel C14-datering) Bepaling van gehalte aan radioactieve koolstof ¹⁴ C van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ¹⁴ C-ouderdom kan worden afgeleid. Deze ouderdom wordt opgegeven in jaren vóór 1950 na Chr. (jaren BP) met daaraan toegevoegd de aan de meting verbonden mogelijke afwijking (standaarddeviatie)
Allerød tijd	Korte, relatief warme periode uit de laatste ijstijd (Weichselien), ca. 11.800-11.000 jaar geleden
antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen veroorzaakt/gemaakt)
Archis-melding	Elke melding bij het centraal informatiesysteem (Archis)
artefact	Alle door de mens vervaardigde of gebruikte voorwerpen
bioturbatie	Verstoring van de oorspronkelijke bodemstructuur en/of transport van materiaal door plantengroei en dierenactiviteiten
Bølling tijd	Korte, relatief warme periode uit de laatste ijstijd (Weichselien), ca. 13.500-12.000 jaar geleden
Boreaal	Tijdvak, onderafdeling van het Holocene, gekarakteriseerd door een gematigd en continentaal klimaat en een bebost landschap gedomineerd door loofbomen (datering ca. 6800-5500 voor Chr.)
buitendijks	Gronden die aan de rivierzijde van een dijk liggen. In het buitendijkse gebied liggen de uiterwaarden
castellum	Romeins legerkamp
conservering	Mate waarin grondsporen, anorganische en organische archeologische resten bewaard zijn
couperen	Het maken van één of meer verticale doorsneden door een spoor of laag om de aard, diepte, vullingen, vorm en relaties met andere fenomenen vast te stellen
crematie	Begraving met gecremeerd menselijk bot
crevasse	Doorbraakgeul door een oeverwal
dagzomen	Aan de oppervlakte komen, zichtbaar worden van gesteenten (met inbegrip van zand, klei, etc.)
debiet	Het aantal m ³ water dat op een bepaald punt in een rivier per seconde passeert
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Formatie van Boxtel)
Dryas	Laatste gedeelte van de laatste ijstijd (Weichselien), ca. 20.000-10.000 jaar geleden
Edelmanboor	Een handboor voor bodemonderzoek

Eemien	Interglaciaal tussen de voorlaatste en laatste ijstijd (Saalien en Weichselien), ca. 130.000-120.000 jaar geleden
eerdgrond	Grond met een humushoudende minerale bovengrond van meer dan 50 cm, ontstaan door invloed van de mens
eolisch	Door de wind gevormd, afgezet
estuarien	Afgezet in een estuarium
estuarium	Inham aan de kust waarin met name het getijde grote invloed uitoefent op het landschap, bijvoorbeeld de Westerschelde
fluviaal	Door rivieren gevormd, afgezet
fluvioglaciaal	Door smeltwater (afkomstig van gletsjers) afgezet
fluvioperiglaciaal	Door stromend water onder periglaciale omstandigheden afgezet
gaafheid	Mate van (fysieke) verstoring van de bodem, zowel in verticale zin (diepte) als in horizontale zin (omvang)
grondmorene	Het door het landijs aangevoerde en na afsmelten achtergebleven mengsel van leem, zand en stenen. De afzetting wordt vaak aangeduid als keileem
haakwal	zie spits
Hollandveen	Holocene formatie, ontstaan tussen 3500 en 1500 voor Chr.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak dat nog steeds voortduurt (vanaf de laatste ijstijd: ca. 8800 jaar voor Chr.)
horizont	Kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	Organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
ijzeroer	IJzeroxydehydrataat, een ijzererts dat vooral in vlakke landstreken, in dalen en moerassige gebieden op geringe diepte voorkomt
in situ	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren
inhumatie	Begraving met niet gecremeerd menselijk bot
interstadiaal	Een warmere periode tijdens een ijstijd (glaciaal)
kom	Laag gebied waar na overstroming van een rivier vaak water blijft staan en klei kan bezinken
kreek	Waterweg waarbij het water vanuit zee of rivier onder invloed van het getijde in- en uitstroomt
kronkelwaard	Deel van een stroomgebied omgeven – en grotendeels opgebouwd – door een meander
kwel	Door hydrostatische druk aan het oppervlakte treden van grondwater
kwelder	zie schor
laag	Een vervolgbare grondeenheid die op archeologische of geologische gronden als eenheid wordt onderscheiden
leem	Grondsoort die wordt gekenmerkt door een samenstelling van meer dan 50% silt, minder dan 50% zand en minder dan 25% klei
Limes	de noordgrens van het Romeinse rijk
lithologie	Wetenschap die zich bezighoudt met de beschrijving en het ontstaan van de sedimentaire gesteenten
löss	Door de wind gevormde afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm
lutum	Kleideeltjes kleiner dan 2 µm
meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht
meanderen	(van rivieren of beken) Zich bochtig door het landschap slingeren
motte	Type laatmiddeleeuws kasteel (vaak een ronde burcht met toren) geplaatst op een meestal kleine, kunstmatige verhoging
oeverafzetting	Rug langs een rivier, bestaande uit overwegend kleiafzettingen
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt
OSL-datering	Dateringsmethode waarmee op grond van energieverval kan worden bepaald wanneer een fragment kwarts (zand) voor het laatst heeft blootgestaan aan direct zonlicht
oxidatie	Reactie met zuurstof (roesten/corrosie bij metalen; 'verbranding' bij veen)
palynologie	Zie pollenanalyse

plaggendek	Verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden pluggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht
plangebied	Gebied waarbinnen de realisering van de planvorming het bodemarchief kan bedreigen
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatwisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende ijstijden). Na de laatste ijstijd begon het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.)
Pleniglaciaal	Koudste periode van de laatste ijstijd (het Weichselien) ca. 20.000-13.000 jaar geleden
podzol	Goed ontwikkelde bodem in gebieden met veel neerslag
pollenanalyse	De bestudering van fossiele stuifmeelkorrels en sporen waardoor een beeld van de vegetatiegeschiedenis gevormd kan worden. Uit de vegetatiegeschiedenis kan het klimaat worden gereconstrueerd
potstal	Uitgediepte veestal
prehistorie	Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven
rivierduin	Door verstuing uit een riviervlakte hierlangs ontstaan duin (in Nederland meestal Weichselien of Vroeg Holoceen van ouderdom)
Saalien	Voorlaatste ijstijd, waarin het landijs tot in Nederland doordrong en de stuwwallen werden gevormd, ca. 200.000-130.000 jaar geleden
schor	Zandgrond in een getijdenwater; staat alleen onder water bij zeer hoog tij, begroeid
silt	Zeer fijn sediment met grootte 2-63 µm
slak	Steenachtig afval van metaal- of aardewerkproductie
slik	Zandgrond in een getijdenwater; staat onder water bij vloed en valt droog bij eb, kwelder onbegroeid; wad
solifluctie	Het hellingaafwaarts bewegen van met water verzadigd verweringsmateriaal, o.a. bij een permanent bevroren ondergrond
spieker	Op palen geplaatst opslaghuisje
spits	Een langgerekte zandrug die in de richting van de algemene zeestromingen uitgroeit in de monding van een estuarium
strandvlakte	Groot vlak zandig gebied tussen twee strandwallen
strandwal	Langs de kust gevormde langgerekte zandrug die uitsteekt boven het gemiddelde hoogwaterniveau; geeft in Nederland de oude ligging van de kustlijn weer
strang	Met water gevulde, van de hoofdstroom afgesneden-'dode'- meander
stratigrafie	Opeenvolging van lagen in de bodem
stroomgordel	Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaard-afzettingen, al dan niet met restgeul(en)
stroomrug	Oude riviergeul die zodanig is opgehoogd met zandige afzettingen dat de rivier een nieuwe loop heeft gekregen; blijft door inklinking van de komgebieden als een rug in het landschap liggen
stuwwal	Door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten
terras (rivier-)	Door een rivier verlaten en daarna versneden dalbodem
vaaggronden	Minerale gronden zonder duidelijke podzol-B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag
verbruining	Proces van bodemvorming waarbij de bodem egaal (roest)bruin van kleur wordt
vicus	Een burgerlijke nederzetting uit de Romeinse tijd met een stedelijk karakter maar zonder stadsrechten
vindplaats	Ruimtelijk begrensd gebied waarbinnen zich archeologische informatie bevindt
Weichselien	Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden
zavel	Grondsoort die tussen 8 en 25% lutum (kleideeltjes kleiner dan 2 µm) bevat
zeldzaamheid	Mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied

Bijlage 1. Topografische kaart

Legenda

 plangebied

IDS Archeologie

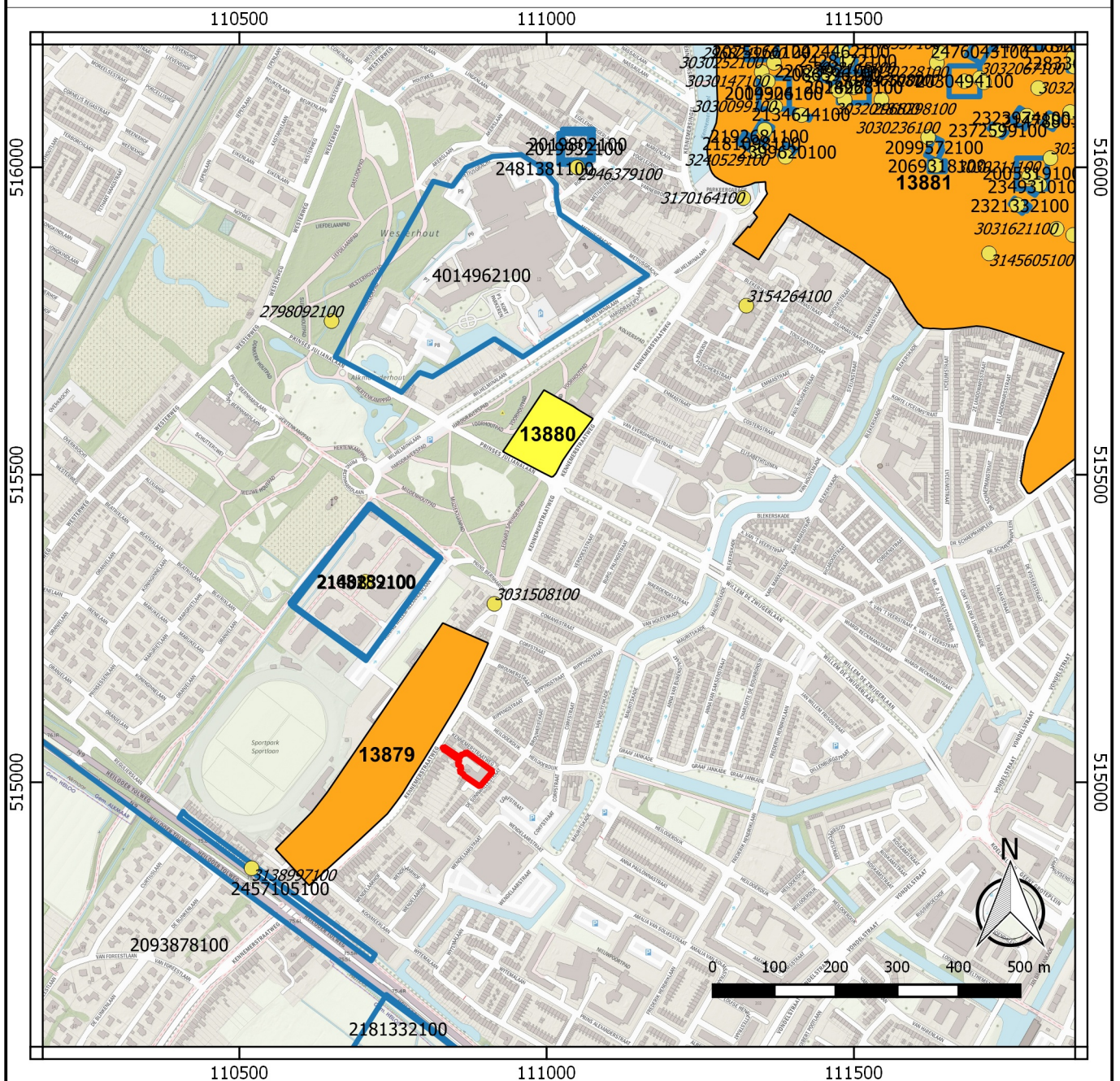
Projectnaam: Kennemerstraatweg 215, Alkmaar
Projectnummer: 54030118
OMnr: 4586953100
Projectleider: SMO
Getekend door: SMO
Schaal: 1:25.000
Datum: 6-2-2018

Ruimte & Ontwikkeling

Milieu
 Archeologie
 Explosieven
 Ecologie
 Water
 Asbest
 Cultuurtechniek
 Bouw
 Infra

Bijlage 2. ARCHIS informatie kaart

Legenda

- plangebied
- vondstlocaties_punt
- onderzoeksmeldingen_vlak

Archeologische terreinen

- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd
- Water

IDDs Archeologie

Projectnaam: Kennemerstraatweg 215, Alkmaar
 Projectnummer: 54030118
 OMnr: 4586953100
 Projectleider: SMO
 Getekend door: SMO
 Schaal: 1:10.000
 Datum: 6-2-2018

NOORDWIJK
 's-gravendijkseweg 37
 Postbus 120
 2200 AC Noordwijk
 T: 071 - 402 95 80
 E: info@ids.nl
 W: www.ids.nl

Ruimte & Ontwikkeling

- Milieu
- Archeologie
- Explosieven
- Ecologie
- Water
- Asbest
- Cultuurtechniek
- Bouw
- Infra

Bijlage 3. Locatiekaart

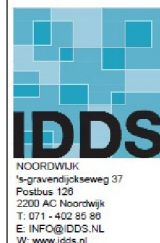
Legenda

 plangebied

IDDs Archeologie

Projectnaam: Kennemerstraatweg 215, Alkmaar
 Projectnummer: 54030118
 OMnr: 4586953100
 Projectleider: SMO
 Getekend door: SMO
 Schaal: 1:500
 Datum: 6-2-2018

Ruimte & Ontwikkeling

Milieu
 Archeologie
 Explosieven
 Ecologie
 Water
 Asbest
 Cultuurtechniek
 Bouw
 Infra

Bijlage 4: Periodentabel

